

De pelikaan in de olie: Driessen zet de symboliek af en toe zwaar aan. © Charlie Riedel/ap

Een suf stadje wordt strijdtoneel

Roman - Martin Michael Driessen laat een Joegoslavische vriendschap droogkomisch balkaniseren. **MARIA VLAAR**

Een luchtige roman schrijven over een oorlog is een kunststukje dat niet veel schrijvers is toevertrouwd. Vaak voert de moraal, de verontwaardiging of de wreedheid de boventoon. Zo niet bij Martin Michael Driessen (63), die in de tragikomedie *De pelikaan* de Joegoslavische burgeroorlog beschrijft op een ongewoon lichte toon, zonder vraagstukken van goed en kwaad uit de weg te gaan, bijna zoals Roberto Benigni in de film *La vita è bella* deed.

Het is 1988. De Socialistische Federale Republiek Joegoslavië vertoont barsten waaruit nationalisme en antisemitisme stinkend beginnen op te wellen, als Driessen (die vorig jaar de ECI Literatuurprijs won met *Rivieren*) zijn personages voor ons uittekent. De bijna twee meter lange postbode Andrej, vergezeld door de altoos bibberende hazewindhond Laika, is een eenzame en opportunistische allemansvriend die er niet voor terugdeinst om brieven waarin hij geld vermoedt open te stomen aan zijn keukentafeltje. Zijn contragewicht in de roman is Josip Tudjman, ve-

teraan uit de Tweede Wereldoorlog en beheerder van de kabelspoorbaan die van het slaperige Kroatische stadje naar de heuveltop leidt. Boven stond vroeger de orthodoxe kerk maar nu het heldenmonument van de socialistische heilstaat. De meeste dagen vervoert Josip niemand zodat hij rustig op de berg zijn boterhammetje kan eten. Josip is diepogelukkig met zijn norse en jaloerse vrouw en heeft als enige troost een gehandicapte dochter met wie hij puzzelt. Het gebrek aan genegenheid drijft hem ertoe een andere liefdesrelatie aan te gaan die hij zorgvuldig geheimhoudt. Ware liefde, hoopt hij.

Prinses Diana

Driessen laat gedurende de hele roman Andrej en Josip uitgekend balanceren, zoals het gewicht de wagons van de kabeltrein in tegen-gestelde richting in beweging brengt. Omstandig en met gevoel voor grappige en toevallige details zet Driessen uiteen hoe Andrej Josip chanteert met foto's van zijn overspelige rendez-vous en vervolgens steeds het geld vergokt, en

hoe Josip hem op zijn beurt chanteert als hij achter Andrejs praktijken als openstomende postbode komt. Tegelijkertijd raken de twee mannen ook bevriend, zozeer zelfs dat er vader-en-zoongevoelens ontstaan. Andrej komt puzzelen met Josips dochter, Josip zorgt voor Andrejs hond. Ze gaan elkaar zelfs geld lenen - dat ze zonder het te weten van de ander afpersen. Verraad en vriendschap staan dicht bij elkaar.

Natuurlijk staan de twee symbool voor de geschiedenis van Kroatië, waar ook twee zielen in één borst huizen. Hoe komt het dat bevolkingsgroepen die tot voor kort vreedzaam samenleefden elkaar naar het leven gaan staan? Het goed en het kwaad is bij Driessen als yin en yang: het een kan niet zonder het ander, en bovendien wisselt het steeds van positie. Heb je net sympathie voor de een opgevat, kantelt het verhaal weer. Andrej is helemaal niet aardig, maar verzamelt schattige foto's van prinses Diana en kan het niet verdragen als een vrouw die hij leuk vindt een inktvis in de knoop legt.

Josip lijkt alleen voor zichzelf te kiezen, maar verliest zijn baan omdat hij de Servische groentebroer bijstaat die bij een pogrom door een Kroatische milite bedreigd wordt.

Pelikaanbloed

Driessen zet de symboliek af en toe zwaar aan. Zo komt de pelikaan, een christelijk teken dat staat voor zelfopoffering, van verre aangevlogen als het communisme ten val komt en is hij stervend in een dikke laag olie als de oorlog nadert. Als een bomaanslag een borstwond veroorzaakt waaruit het bloed opwelt (zoals de symbolische pelikaan in eigen borst pikt) vertrouwt Driessen kennelijk niet helemaal op de intelligentie van de lezer.

Driessen is geestig zonder op de schaterlach uit te zijn: hij schrijft droogkomisch en beeldend, als de Scandinaviërs Lars Gustafsson en Torgny Lindgren. Je ziet de film zo voor je, zoals bij *De 100-jarige man die uit het raam krom en verdween* van Jonas Jonasson. De verrassendste passage begint op pagina 154, als het perspectief ineens kantelt en het verhaal twee bladzijden lang vanuit de hond Laika verteld wordt.

Soms is Driessen hyperbolisch: de echtgenote van Josip is zo karikatuurlijk dat zij een bordkartonnen vrouw wordt, en dan ontroert het niet wanneer ze zegt iedere nacht met opgeschorte rokken op haar man te wachten. Ook het slot, dat opnieuw knap in twee delen uiteenvalt, heeft die dubbelheid. Naast een krachtige scène in de Tweede Wereldoorlog waarin Josips levenslot wordt bepaald - een wisselspoor, want het had maar een haar gescheeld of hij had de zus getrouwd van het meisje met wie hij zo ongelukkig is geworden - verschaalt Josips huidige leven tot ongekende tuitigheid. Maar ook dat hoort misschien thuis in een tragikomedie.

★★★★☆

Martin Michael Driessen
De pelikaan.
Een komedie.
Van Oorschoot,
199 blz., 17,99 €
(e-boek 9,99 €).

De twee vrienden staan symbool voor de geschiedenis van Kroatië, waar ook twee zielen in één borst huizen